

موزه پارس

عمارت را کریم‌خان زند برای پذیرایی از مهمانان و نمایندگان خارجی ساخته بود. بنایی با چهار شاه‌نشین و چهار اتاقک. عمارتی که یک روز تنها بزرگان و شاهان در آن می‌توانستند حضور یابند امروز پذیرشگر انبوه مردمی است که برای دیدن اشیای تاریخی از پشت شیشه‌ی این ویتترین‌ها به عمارت کلاه‌فرنگی می‌آیند. آن عمارت امروز موزه‌ای است یادگار تاریخ گذشته شیراز، موزه پارس.

جایی که در آن قرآن‌های هفده من را می‌توانید ببیند که روزی بالای دروازه قرآن قرار گرفته بود. بنایی با سقف مقرنس و نقاشی گل و برگ‌های سبز پیچک روی سقف. موزه پارس در سال ۱۳۱۵ در عمارت کلاه‌فرنگی شیراز که در باغ نظر قرار دارد تأسیس شد. این موزه در میانه بازار وکیل و ارگ کریم‌خانی و در واقع در عمارت کلاه‌فرنگی وکیل که آرامگاه کریم‌خان زند نیز در آن قرار دارد، تشکیل شده است.

در شاه‌نشین نخست از دو قرآن هفده من معروف دروازه قرآن که شاه ابراهیم پسر شاه‌رخ تیموری در سال ۸۳۲ ه.ق؛ و در سن دوازده‌سالگی به خط خود نوشته و چند قرآن کوچک‌تر که آن‌ها هم‌دست نویس هستند، نگهداری می‌شود. روی دیوار نیز پر از تابلو است. تصویری از سند ازدواج میرزا ابوالقاسم و چند نقاشی «نقش زن» اثر صورتگر شیرازی، در شاه‌نشین دیگر قلمدان‌هایی است کار آقا صادق.

در کنار قلمدان‌ها چند جعبه آرایش است و روبه‌رویش آینه‌هایی با بوم الوان زرافشان. روی بوم آینه‌ها و جعبه‌ها نقاشی شده. گویی زنان اشراف زندیه آرایش افزارشان را در این جعبه‌ها می‌گذاشتند. در همین شاه‌نشین آرامگاه کریم‌خان زند قرار دارد.

تعدادی از قرآن‌های تاریخی؛ به خطی منسوب به امیرالمؤمنین علی(ع)، امام حسن(ع)، امام صادق(ع) و چند تن از صحابه پیامبر(ص) و تابعین ایشان که در گذشته در مسجد عتیق شیراز نگهداری می‌شد در موزه نمایش داده می‌شود

در این موزه اشیایی از دوران قبل و بعد از اسلام نگهداری می‌شود و اگر قرار باشد آن‌ها را در رده‌بندی تاریخی جای دهید، آثار موجود به سه دوره پیش‌ازتاریخ، دوره تاریخی و دوره اسلامی تقسیم می‌شوند. از جمله آثار موجود در این موزه ظروف سفالی، مفرغی، کتب خطی، تابلوهای نقاشی و آثار لاک‌ی مربوط به ادوار مختلف است.

برخی از این اشیای عبارتند از:
قرآن‌های نفیس خطی: یکی از آن‌ها به خط حضرت علی(ع) است و به حرم مطهر شاه‌چراغ هدیه شده بوده است. دیگری قرآن‌های خطی مربوط به سال ۷۵۴ قمری که ملکه تاش خاتون آن‌ها را به شاه‌چراغ هدیه کرده است. همچنین قرآن معروف به هفده منی دروازه قرآن به خط سلطان ابراهیم، نوه شاه‌رخ تیموری نیز دیده می‌شود.

تعدادی از قرآن‌های تاریخی: به خطی منسوب به امیرالمؤمنین علی(ع)، امام حسن(ع)، امام صادق(ع) و چند تن از صحابه پیامبر(ص) و تابعین ایشان که در گذشته در مسجد عتیق شیراز نگهداری می‌شد در موزه نمایش داده می‌شود. در میان قرآن‌های این موزه می‌توان به دو قرآن منحصربه‌فرد اشاره کرد که در مخزن موزه نگهداری می‌شود. یکی از این قرآن‌ها خط عثمان خلیفه سوم است که چندین قطره خون وی، به هنگام قتلش روی آن ریخته شده است.

ظروف مربوط به دوره‌های پیش از اسلام، سلجوقیان و صفویه و همچنین شمشیر شخصی کریم‌خان زند که دو بیت زیر بر آن نوشته شده است:

این تیغ که شیر فلکش نخچیر است
شمشیر وکیل، آن شه کشورگیر است
پیوسته کلید فتح دارد در دست
آن دست که بر قبضه‌ی این شمشیر است

قلیان میناکاری فلزی: متعلق به کریم‌خان، اشیای متعلق به کریم‌خان زند از جمله شمشیر وی، تابلوی تصویر کریم‌خان زند، اشیای لاک‌ی، کتب خطی، سکه‌های زندیه، قلمدان‌های دوره زندیه، قاب‌های آینه، از سایر اشیای این موزه شهر شیراز است.

قبایله ازدواج مستوفی‌الممالک: قبایله‌های ازدواج از قرون یازدهم و دوازدهم و تصاویری از کریم‌خان و لطفعلی‌خان زند نیز در این موزه به چشم می‌خورد که در میان آن‌ها می‌توان به قبایله‌ای از ازدواج میرزا حسن مستوفی‌الممالک؛ یکی از رئیس‌الوزارهای مشهور تاریخ معاصر، اشاره کرد.

موزه پارس در سال ۱۳۱۵ تأسیس شد این موزه در عمارت کلاه‌فرنگی شیراز که در باغ نظر واقع شده است قرار دارد. موزه پارس در میانه بازار وکیل و ارگ کریم‌خانی قرار دارد. آرامگاه کریم‌خان که مربوط به دوره زند است در این مکان قرار دارد.

کریم‌خان زند در میان باغ نظر، عمارت هشت‌ضلعی زیبایی (ساختمان کلاه‌فرنگی) ساخت که در روزگار او این عمارت باشکوه محل پذیرایی از میهمانان، سفیران خارجی و انجام مراسم رسمی و اعیاد گوناگون بوده است.

ساختن کلاه‌فرنگی شیراز (موزه پارس) در میان باغ نظر بنا شده است. باغی با سروهای آزاد، درخت‌های نارنج و بنایی با معماری کاملاً ایرانی.

نمای بیرونی عمارت کلاه‌فرنگی هشت‌ضلعی است با کاشی‌نگاره‌های گل و مرغ تزئین شده و در بالای عمارت اسپرها و لچکی‌های کاشی کاری شده بنا را زیبا کرده است. این نگاره‌ها به قرنی در چهار ضلع منظره‌ی شکارگاه و روایت بر تخت نشستن حضرت سلیمان را نشان می‌دهد.

بنایی با چهار شاه‌نشین و چهار اتاقک. نقش‌های آجری، کاشی کاری و نگارگری و استفاده از ازاره‌های یک‌تکه که در محل زاویه هیچ برشی نداشته از ویژگی‌های معماری این بنا است. گچ‌بری‌های دوره زندیه شامل مقرنس و قطار بندی‌های بسیار ساده است که توسط لایه چینی و کلاه کاری تزئین شده‌اند. یکی از ویژگی‌های تزئینات درونی بنا، کاربرد گل و مرغ شیرازی است که در نگارگری دوره زند به چشم می‌خورد.

در چهارسوی ساختمان چهار آب‌نما وجود داشته که آب‌نمای شمالی آن در مسیر خیابان زند قرار گرفته و تخریب شده است. فضاهای درونی عمارت یک بخش مرکزی و چهار شاه‌نشین جانبی دارد. یک آب‌نمای یکپارچه از سنگ مرمر در کف فضا طراوت فضای داخلی را موجب گردیده است. موزه پارس را به اسامی باغ نظر، عمارت چهارفصل، باغ حکومتی، عمارت کلاه‌فرنگی نیز می‌خوانند.

باغ نظر را کریم‌خان زند بنا کرده و در این باغ عمارت‌های دیگری هم ساخته شده بود اما فقط عمارت کلاه‌فرنگی برج و از کل عمارت هم فقط عمارت هشت‌ضلعی فعلی باقی‌مانده است. دیوارهای بنا با کاشی‌کاری‌های زیبا تزئین شده است و علاوه بر گل‌بوته مرسوم مجلس بزم را هم ترسیم کرده است. در دو سوی هر در چهار مجلس گل‌بوته و چهار مجلس بزم رسم شده است. در حیاط پشت و جلوی عمارت مانند سایر معماری‌های ایرانی وجود حوض بزرگ زینت‌بخش حیاط و درختان است.

دو سری سنگواره در حیاط عمارت به چشم می‌خورد که هر اهل ذوقی را به تماشا دعوت می‌کند. این سنگواره در سمت راست حیاط از درب ورودی اصلی عمارت به چشم می‌خورد و این سنگواره‌ها در انتهای حیاط مشرف به حوض بزرگ قابل‌رؤیت هستند.

در گوشه سمت چپ حیاط هم نمادی از کوزه‌ها قرار گرفته است. پس از فوت کریم‌خان (فوت ۱۱۵۰ هجری شمسی معادل ۱۱۹۳ هجری قمری) ایشان را در این عمارت به خاک سپردند؛ اما آقا محمدخان در سال ۱۲۰۶ قبر وی را نبش کرد و استخوان‌هایش را به باغ گلستان منتقل و دوباره در زمان پهلوی استخوان‌ها به این مکان بازگشت. بروی سنگ‌قبر کریم‌خان که از مرمر سفید است این شعر حک شده است:

ای دل‌ریش مرا با لب تو حق نمک
حق نگهدار که من میرم الله ممک
توئی آن گوهر پاکیزه که در عالم قدس
ذکر خیر تو بود حامل تسبیح ملک

این عمارت در سال ۱۳۱۵ هجری شمسی به همت انجمن آثار ملی ایران و با کوشش و تلاش شادروانان علی‌اصغر حکمت شیرازی، علی سامی و فریدون تولی با تغییر کاربری به‌عنوان اولین موزه شهرستان‌های کشور مشغول به فعالیت شد.

آثار موجود در موزه پارس به سه دوره پیش‌ازتاریخ، دوره تاریخی و دوره اسلامی تقسیم می‌شود.

برخی از اشیای موزه از دوران قبل از تاریخ مانند کوزه‌ها و اشیای سفالی در کنار سوزن‌دوزی‌های دوره صفویه و زندیه قرار گرفته که به‌نوعی تلفیقی از دو دوران تاریخی حاکم بر سرزمین پارس است.

موزه پارس به‌عنوان قدیمی‌ترین موزه استان فارس آثار ارزشمندی از اشیای فلزی، سفالی، انواع سکه‌ها و مهرها و... در هزاره چهارم پیش از میلاد تا دوره معاصر را در خود جای داده است.

قلیان میناکاری فلزی: متعلق به کریم‌خان، اشیای متعلق به کریم‌خان زند از جمله شمشیر وی، ظروف مربوط به دوره‌های پیش از اسلام، سلجوقیان و صفویه، تابلوی تصاویر کریم‌خان زند، اشیای لاک‌ی، کتب خطی، سکه‌های زندیه، قلمدان‌های دوره زندیه، قاب‌های آینه و تابلوهای نفیس از نقاشان بنام قرن دهم و یازدهم همراه با چند نقاشی از لطفعلی صورتگر نقاش قرن سیزدهم از دیدنی‌های این موزه است.

روی شمشیر شخصی کریم‌خان زند که دو بیت زیر بر نوشته شده است:

این تیغ که شیر فلکش نخچیر است
شمشیر وکیل، آن شه کشورگیر است
پیوسته کلید فتح دارد در دست
آن دست که بر قبضه‌ی این شمشیر است

تابلوی معروف (کریم‌خان در حال کشیدن قلیان) هم در این موزه قرار دارد. در این تابلو درباریان زند مثل شیخ علی‌خان، صادق خان، زکی خان و لطفعلی‌خان زند نیز به تصویر کشیده شده‌اند. این تابلو اثر جعفر نقاش دوره زند است.

در این موزه آثار نقاشان معروف دوره زندیه مثل آقا صادق، میرزا بابا نقاش‌باشی و جعفر و آثاری از نقاشان معاصر مثل صدرالدین شایسته و میر مصور (شاگردان کمال‌الملک) به چشم می‌خورد. در ضلع غربی محوطه باغ، سنگ مدور و استوانه‌ای شکل، معروف به لوح تاریخ، نگهداری می‌شود. روی این سنگ سه کتیبه با خطوط ثلث نسخ پهلوی و خط نستعلیق مربوط به سه دوره تاریخی سلجوقی، صفوی و قاجاریه حک شده است.

مجموعه ۳۰ جلد قرآن به خط یحیی الجمالی الصوفی که در قرن ۸ هجری قمری در زمان شاه ابواسحاق اینجو و به دستور خاتون نوشته شده است همراه با مجموعه‌ای از نقاشی‌های آب رنگ لطفعلی صورتگر شیرازی در این موزه قرار دارد.

قبایله‌های ازدواج از قرون یازدهم و دوازدهم در این موزه وجود دارد در میان آن‌ها می‌توان به قبایله‌ای از ازدواج میرزا حسن مستوفی‌الممالک؛ یکی از رئیس‌الوزارهای مشهور تاریخ معاصر، اشاره کرد.

قرآن هفده من در اوایل سده نهم هجری قمری به دست سلطان ابراهیم بن شاه‌رخ تیموری به خط محقق نوشته شد، این قرآن که ابتدا بر سردر دروازه قرآن در محل تنگ‌الله‌اکبر شیراز نگهداری می‌شد، در سال ۱۳۱۶ هجری شمسی به موزه پارس منتقل شد.

در بین عوام معروف بود که هر برگ این قرآن ۱۷ من و مجموع وزن این قرآن نیز ۱۷ من است و این را معجزه این قرآن می‌دانستند.

وزن قرآن ۴۰ کیلوگرم و (دو جلد) است، قطع قرآن ۴x۷۲ سانتی‌متر است، قطر آن بیش از ۲۵ سانتی‌متر است و ۶۰۰ برگ دارد، هر صفحه آن شامل ۱۱ سطر است.

در حاشیه برگ‌های آن مهر و یادگارهایی از شخصیت‌هایی در دوره‌های مختلف نگاشته شده است.

این قرآن با خط محقق بسیار قوی با قلم ۳ دانگ نوشته شده است. قرآن‌های نفیس خط دیگری در این موزه قرار دارند که یکی از آن‌ها به خط حضرت علی(ع) است و به حرم مطهر شاه‌چراغ هدیه شده بوده است. دیگری قرآن‌های خطی مربوط به سال ۷۵۴ قمری که ملکه تاش خاتون آن‌ها را به شاه‌چراغ هدیه کرده است.

تعدادی از قرآن‌های تاریخی خطی منسوب به امام حسن(ع)، امام صادق(ع) و چند تن از صحابه پیامبر(ص) و تابعین ایشان که در گذشته در مسجد عتیق شیراز نگهداری می‌شد در موزه نمایش داده می‌شود.

یکی از این قرآن‌ها خط عثمان خلیفه سوم است که چندین قطره خون وی، به هنگام قتلش روی آن ریخته شده است.

این اثر در تاریخ ۱۵ آذر ۱۳۱۶ با شماره‌ی ثبت ۲۴۴ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

منبع:

- <http://www.hamshahronline.ir/details/194779>
- <http://allshiraz.blogfa.com/post-65.aspx>
- <http://safaridigar.blogfa.com>
- <http://sarapic.blogfa.com/post/45>

